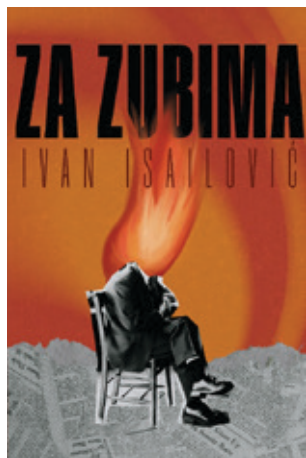

IZGOVORI STVARNOST(I)

(Ivan Isailović: *Za zubima*, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2024)

Nije teško zapaziti da je zbirka pesama *Za zubima* Ivana Isailovića sistematično konstruisana. Osmotrimo li sadržaj, *algoritamske* inpute uočićemo namah u principu imenovanja ciklusa, gde se koriste nekoliko frazemi koje lako domišljamo uz ispuštenu leksemu: „...ZA ZUBIMA”, „NAVRH...”, odnosno „...PRE-GRIZLA”. Tako bi jedini ciklus koji naizgled ne može biti idiomatski svezan uz nedostajuću imenicu, premda očitо kontrastiran u odnosu na prethodni – reč je o ciklusu „NA DNU...” – ponajpre mogao asociirati na ono što se događa ispod ili se rastapa i rasipa pod jezikom. Distorzirane i psihodelizovane sličice ovde se fakturišu usloženom parataksom, nabubrelim i otežalim rečeničnim odredbama, ali i digresivnim pretapa-

njem, gomilanjem i dinamičnom smenom prizora, asocijativnom skokovitošću, prekoračenjem s mikro i na makro plan i obratno, i jednom osobenom jezičkom sintetikom. Sve to kako bi se uhvatila mnoštvenost događanja u letnjoj vreći („Sunčanje”), hipertonus u teretani („Propadanje”), širok asortiman artikala i brzinskog očitavanja robe („Naplaćivanje”), porodične tenzije („Obedovanje”) ili liturgijskog obreda („Celivanje”). Uprkos tome, stihovi, mada je možda prizvanije reći postihovani iskazi, uguravaju se u strofičnu pravougaonost – recimo onu iz „Autostradanja”, što korelira saobraćajnim trakama – kojom se celovitost slike obdržava na okupu. Bar dok se ovaj uskovitlani leksički talog, u „Sunčanju” označen i kao „bujica nesaopštivih pregnuća”, ne slegne u svojim naslovima. Oni se u ingerenciji ovog ciklusa s doslovnošću pomeraju na dno.

Sklonost ka pravilnosti maltene se kompulzivno proknjižava u sve paratekstualne elemente. Isailović, u Popinom maniru, sastavlja strože i čvrsto promišljene spiskove. Otud se, za početak, naslovi pesama unutar ciklusa drže doslednog morfološkog karaktera. U prvoj ciklusnoj deonici, „...ZA ZUBIMA”, naslovljavanje je atributivno. Raspolućene imeničke sintagme zadržale su samo zavisne članke. Time kao da ono što je najbitnije odsustvuje. Umesto lirskih subjekata pomalaju se pasivizovano-lirizovani „junaci” i ta epsko-ekstradijegetička inverzija ucrtana je transferom iz prvog u treće lice. Poniženi i ubeđeni, isluženi i uskraćeni, protagonisti se posuvraćuju u objekte pesničkog akta, trpioce radnje, sopstvenih života i naših čitanja. Njihovo uglavnom ostaje van dosega, neizgovoreno. Dvojica iz prve dve pesme tako ne progovaraju – nisu jedini – bilo usled smrti („Neugašen”), bilo usled problema s disajnim organima, simptomatizovanih plitkim dahom, mazutnom pljuvačkom i sekretom koji ostaje u grlu („Uskloništen”). Pritom,

ovaj drugi pasijens iz vešernice, metonimijski je doveden u vezu sa ribom, ali je pitanje s kime bi to u vlastitoj (samo)izolaciji i mogao da p(r)opriča. Govor ostalih protagonista, ukoliko im se i daje da ponešto proture, istaknut je kurzivom. Tada, recimo, markiraju vlastitu unesrećenost, patetično razočarani: „i uvek uvek uvek detelina sa tri lista” („Ojesenjena”), ili dečju numeru preinačuju ironizovanim socijalnim komentarom: „ja sam sin seljaka i znam kako je na selu / seno slama seno slama grob grob grob” („Samareni”). Ciklus otvoren pesmom indikativno nazvanom „Neugašen” – život protagoniste se ugasio, ali TV nastavlja da „gori” – zaključice se u antimetaboli s „Ugašenom”, kada se, u dvosmislenosti kongruencije, odnos ljudskog i predmetnog satirično izokreće. TA peč je, štednje radi, isključena, ali se i život gasi, jer posledično „(i gorenje ima vek trajanja)”. Replike junakinje u konačnici ciklusa gotovo da prerastaju u nemoćno režanje – „od govana ćete me praviti” ili „biće vam žao kad odem” ili „pusti me mogu sama” – čime se njena, ali u doznačenju i druge rezidualne sudbine prisajedinjuju sa stvarnosnim, novinsko kolažiranim pročeljem ciklusa, sa „Blic pesmom o keruši” Mili. Ljudi su u (jezičkoj) nekomunitarnosti namesto političkih bića nužno utemeljenih govorom svedeni na glasove koji su primereniji životinjskom.

Drugi ciklusni segment računa na ovu pretpolitičnost, smenivši gerijatrijsko i srednjedobno novorođenima. Infantilna predverbalna vizura zauzeta je i grafostilistički (ideogramski, alografski, uz inventivnu upotrebu razmaka). Na nju nas sugestivno upućuje numeracija pesama i njihovo negativno imenovanje u parentezi, počev od „I (Probisveta)” do „V (Zgubidana)”. Razvoj govornog aparata (osetan i fiziološki tegoban) i dalje stasavanje deteta, (ideološki) unapred zadata preraspodela roditeljskih uloga, odnosno mukâ i izgledno nerazabiranje u odgajanju računaju glavnicom na proživljeno i iskustveno obojeno.¹ S jedne strane, „(ota© je tu da ispravi)”, „sprovodi uviđaj / i vraća se u svoju futrolu”, da iseče lažu ili da docnije stavi „dijabol u plastičnu beretu”, dok je, s druge strane, jedina priznata istina majčino mleko, jer, kako je pogodbeno naznačeno pri isključenju iz ciklusa: „ako postoji svetlo na kraju tunela tamo mora biti majka”. Međutim, prema našem osećaju, ova primamljivo iluminirana tvrdnja, pored toga što je uslovna, „isprekidano” se konfrontira i ranije, primerice, u dotrajavanju „Ugašene”, ili u nosećoj istinitosti psovke femininog zajedništva iz „Kata-baze”. Između ostalog, na sličan način je i prisustvo boga kao onoga u koga je prvenstvo reči obezboženo. Podsetimo se da se bog hronično objavljuje iz memle, što bi istovremeno mogla biti oznaka hronične bolesti („Usklo-ništen”), kao što se i tapetirana vlaga zauzdava raspećem („Ugašena”). Podsetimo se i da se „tromb ko bog zaglavio [se] u krvi” („Cervikalne”) da bi se u „II (Balavcu)” iz vakuuma maternjeg mrmljalo „krrrrv / i opet smrrrrt / i zatim krrrrst”. Nije li bog iz donjeg raskursa „ispod merdevina [što] prećutkuje mrtvog goluba” upravo onaj s plastičnom beretom i dijabolom? Nisu li i vertikalne kompenzacije iz završnih „E-migracija” tek šarene

¹ Državni „**prilog** | Rađanju” – defakto postojeći i marljivo knjigovodstveno obračunat – u prološkom montažnom redimejdu ovog ciklusa otud se čita kao kontekstualno-cinički apsurd, budući da ni na koji način ne potpomaže mlade roditelje i politiku nataliteta. Nije od zгореg pribelježiti da je u trenucima kada ciklus nastaje Isailović mlad roditelj.

laže, ezotehničko mentalno pomagalo? Nije li, uostalom, i nacionalno spasenje stavljeno pod „Spomen-ploču“?!

Manipulativna moć i perfidni načini (zlo)upotrebe čoveka višestruki su. U neprestanom smo posredništvu. Medijacija se u zbirci predmetno-motivski podvlači (televizijom, novinama i elektronskim pretraživačem). Frekventno se stoga na nivou prosede, naročito unutar pojedinih pesama druge polovine zbirke, zagušuje recepcijski protok u posledičnu (pre)zasićenosti slikama. Takav je slučaj s kalamburskom „Štrumpf-gumicom“ u kojoj „sala za projekcije krije pokretne slike na nopcima“, jer i jezik je osnovna alatka slikovnih mehanizama. Intelektualiziranje je *ujalovljujuće*, što je predmet parodijskih igara: „hipsteri na delezdiju“, „raspete kristeve“, „tužbalica slavoja“, „pojedeni hjumus“, „pobesneli marks“, dok se na drugom mestu smeštamo „u rezervate za epidermiju emancipovanosti“ („Kata-baza“). Sledeći dvostih iz „Potiljačne“ u tom smislu bezmalo da bi mogao biti noseći za implicitno poetički nazor zbirke „i pre se događalo / da ne može da dođe do reči od slike“. Potreban je odmak da bi se dogledala, odnosno prozrela šira slika. Realitetske reference (od keruše Mile i karantina, do, primerice, ubijenih Brisa Tatona i Jelene Marjanović) i poetizovana istina Isailovićevih „likova“, iako pojezički mimikrirani, reverzibilno pomeraju interpretativni fokus na stvarnosna predvorja novinskih i(li) reklamnih kolaža, koji dejstvuju takoreći poput ciničkih *wallpaper*-a za cikluse. Montaža medijskih stereotipa na inteligibilan način razotkriva ono što se nudi kao izgovor za stvarnost, spregu bankarskog (kreditna obećanja u „**talog** | bančenju“) i partijskog (politički slogani u „**brlog** | 77 obećanja“) koliko ih zaista ovde i ima) u obavezujućem i celoživotnom (p)orobljavanju.

Pa ipak, to nužno ne mora da obeshrabri, doduše, ni da odviše obodri. Matriksoidna realnost „digitalnog dolapa“ svukud podrazumeva da „telo ostaje resurs / ni magičan ni beskrajn / samo jedna prosta horizontalnost“ („E-migracije“), unapred i olako inkorporirani zalog i zalogaj. Na različite načine lomljeno, sabijano i savijano – neka prilježniji čitalac popiše uzduž čitave zbirke svu anatomsku leksiku – i telo potpada pod dokaz pudinga.² Da bismo ga upražnjavali i da bi se izjedalo, mora da postoji. Potrebno nam je, za početak, da ga namesto vodoravnosti trgnemo u vertikalu.

Čime se to postiže? Unutar knjige prološkim redimejdom „**ulog** | Nemiri“, montiranim od naslova domaćih i(li) jugoslovenskih avangardnih, odnosno modernističkih dela. Ova konstruktivistički-kolažna pesma jedina nema svoj zaseban ciklus, ali zato ima zbirku u celini. Njome se tako logujemo u posebno poetičko- misaono polje, koje, budućí avangardnog zračenja,³ iziskuje ostvarenje kompletnog čoveka, onog suverenog pojedinca oslobođenog svih stega, ili, kako je to već uspelo zgusnuto, „kubika zabrana“ („Potiljačno“). Tim „krhotinama“ – pored istrajne volje za oblikotvornim, ludizma u strofič-

² Smislotvorno drugačije izneto je to u „Balavcu“.

³ Avangardnoj zaleđini pripada vizuelna kodifikacija pesama, formalna eksperimentalnost i žanrovska hibridnost (stihovi streme u narativnost, narativnost se raspršuje kroz amplifikaciju tropa), duh promene i iznalaženje novog u izrazu i ritmu (što se jasno ogleda u drugačijosti ciklusâ), pasivizacija lirskih subjekata...

kim konstrukcijama, novog ritma s novim osećajem, frazeološke i bukvalizacijske igrivosti i, svakako, pregršti dobro iznađenih stihova koje Isailović, postojan u svom debiju, ne zadržava ni za zubima, ni pod jezikom – poduprećemo svoje „procesore”.